

UPJŠ organizuje denný tábor, ten hrovou formou podporil záujem školákov o prírodné vedy	2
Online, skolske.sk, 28. 7. 2024, 13:05	
Viera, medicína a literatúra - tri istoty života Jána Milčáka	3
Online, levoca.sk, 30. 7. 2024, 0:00	
ROZHOVOR TÝŽDŇA - Dr. h. c. prof. PhDr. Marcela GBÚROVÁ, CSc., o živote s vedou o politike	6
Online, snn.sk, 30. 7. 2024, 10:58	

UPJŠ organizuje denný tábor, ten hrovou formou podporil záujem školákov o prírodné vedy

28. 7. 2024, 13:05, Zdroj: skolske.sk, Autor: TASR, Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: UPJŠ
Dosah: 940 GRP: 0,02 OTS: 0,00 AVE: 146 EUR

UPJŠ organizuje denný tábor, ten hrovou formou podporil záujem školákov o prírodné vedy

Táborníci si vyskúšali programovanie hier v Pythone, vytvorili aplikácie, zaoberali sa QR kódmi a skúmali možnosti umelej inteligencie.

Košice 27. júla (TASR) - Vzbudiť záujem školákov o prírodné vedy mal za cieľ denný STEM tábor organizovaný Univerzitou Pavla Jozefa Šafárika (**UPJŠ**) v Košiciach. Tábor realizovali v dvoch turnusoch pre žiakov základných škôl alebo ekvivalentov osemročných gymnázií. Spolu sa na ňom zúčastnilo 46 detí. TASR o tom informovala hovorkyňa **UPJŠ** v Košiciach Laura Hoľanová.

"Dvojtýždňový program pre deti pripravil a realizoval desaťčlenný expertný tím Národného centra pre digitálnu transformáciu vzdelávania na **UPJŠ**. Toto pracovisko vzniklo s podporou národného projektu DiTEdu nielen na **UPJŠ**, ale aj na Univerzite Komenského v Bratislave," uviedol riaditeľ Centra celoživotného vzdelávania a podpory projektov **UPJŠ** Dušan Šveda.

Táborníci si vyskúšali programovanie hier v Pythone, vytvorili aplikácie, zaoberali sa QR kódmi a skúmali možnosti umelej inteligencie. Zároveň sa naučili, ako sa chrániť pred online hrozbami a ako zodpovedne používať technológie.

V bloku fyzika sa venovali astronómii. Identifikovali súhvezdia na nočnej oblohe a spoznali príbehy tých najznámejších. Fyzikálne a chemické vlastnosti látok žiaci objavovali pozorovaním a pokusmi. S látkami používanými v kuchyni uskutočnili farebné pokusy, ako sú dúha vo valci, lávová lampa, chromatografia na kriede, vyrobili si farebné šumienky a šumivé bomby. Pozorovali farebné zmeny zlúčenín mangánu s rôznymi oxidačnými číslami a výluhu z červenej kapusty ako pH indikátora.

Aktivity v odbore biológia realizovali v areáli Botanickej záhrady **UPJŠ**. "Spoznávali sme rastliny a ich vlastnosti. Počas skúmania stromov sme si vytvorili aj pomôcku na určovanie druhov stromov. Z nájdených prírodnín sme vytvorili model znázorňujúci stavbu ľudského tela, rastlinnej a živočíšnej bunky. Predstavili sme si aj alternatívu bunky ako malého mesta - Bunkopolis," vysvetlila lektorka Anna Mišianiková.

Na predmete geografia táborníci objavili nové zákutia planéty Zem a vysvetlili si fenomény spoločnosti s použitím každodenných technológií. V matematickom bloku pomocou hracích kociek zisťovali základné fungovanie pravdepodobnosti, ktorá robí väčšine žiakov v škole problém. Druhou témou z oblasti topológie bol Möbiiov pásik.

Tábor **UPJŠ** organizovala v rámci národného projektu DiTEdu - Digitálna transformácia vzdelávania a školy.

Autor: TASR

Viera, medicína a literatúra - tri istoty života Jána Milčáka

30. 7. 2024, 0:00, Zdroj: levoca.sk, Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Dosah: 1 221 GRP: 0,03 OTS: 0,00 AVE: 166 EUR

\ Viera, medicína a literatúra – tri istoty života Jána Milčáka

Viera, medicína a literatúra – tri istoty života Jána Milčáka

30. júla 2024

Začiatkom júna sme sa rozlúčili s lekárom, prozaikom, dramatikom a rozprávkárom MUDr. Jánom Milčákom. Obaja synovia sú pokračovateľmi rodu Milčákovcov v Levoči a profesionálne sa venujú literatúre, jazykom a knihám.

S vďačnosťou za ochotu zdieľať rozlúčkovú reč, možnosť sprostredkovať ju tak všetkým obyvateľom nášho mesta a s pietnou úctou vyslovujeme príbuzným zosnulého Jána Milčáka hlbokú sústrasť.

„Náš otec Ján sa narodil 9. januára 1935 na Kasárenskej ulici č. 5 v Levoči rodičom Helene a Jánovi Milčákovcom. O dva a pol roka, v auguste 1937 pribudli do rodiny jeho súrodenci, dvojčičky Elena a Jozef.

Po absolvovaní levočského gymnázia od roku 1953 pracoval dva roky ako učiteľ a zároveň diaľkovo študoval na Pedagogickej fakulte v Košiciach biológiu a chémiu. V druhom ročníku prešiel na Lekársku fakultu **Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**.

V roku 1959 sa oženil s Adelou Milčákovou, rodenou Lojkovičovou a o rok nato sa im v Revúcej narodil prvý syn Marián.

Po absolvovaní štúdia pracoval v rokoch 1961 až 1969 ako lekár v Krompachoch, okrem nemocnice najmä ako závodný lekár v Kovohutách. V Krompachoch sa v roku 1966 narodil jeho druhý syn Peter.

V roku 1969 sa otcovým pôsobiskom stal Spišský Hrušov. Presťahoval sa s rodinou do štátneho bytu v dome s ordináciou a pracoval ako obvodný lekár aj pre okolité obce Jamník, Vítkovce, Chrasť nad Hornádom a Bystrany.

Od roku 1976 žil s celou rodinou v Levoči na Predmestí v dome so záhradou. V rokoch 1980 – 1984 pracoval ako riaditeľ Nemocnice s poliklinikou v Spišskej Novej Vsi, potom ďalej dlhé roky pôsobil ako obvodný lekár v Spišskom Hrušove.

Práci lekára sa venoval až do roku 2015, v posledných rokoch v pokročilom veku vypomáhal vo viacerých súkromných ordináciách v Spišskej Novej Vsi.

Prvé literárne práce, poviedky začal publikovať v Mladej tvorbe, v rokoch 1965 a 1967 sa stal víťazom Wolkrovej Polianky v kategórii prózy, v roku 1967 získal na Wolkrovej Polianke aj Cenu Mladej tvorby. V roku 1972 mal vo Východoslovenskom vydavateľstve vyjsť jeho prozaický debut, súbor poviedok s názvom Je čo je. V čase prebiehajúcej normalizácie však vydavateľstvo žiadalo od autora „rukopis prepracovať podľa zásad súčasnej edičnej politiky tak, aby sa viac angažoval za ideály dnešných dní“. Otec rukopis na základe tejto požiadavky odmietol prepracovať a kniha nevyšla. Jeho prozaickým debutom sa tak stal útlý zväzok s názvom Deväť poviedok, vyšiel v roku 1978 v Edícii Levočského recitálu, ktorú redigoval jeho brat Jozef Milčák. Ďalšie otcove prozaické tituly vyšli až po Nežnej revolúcii, poviedkové knihy Rosa canina (1995), Pocit úľavy (2013) a novela o Majstrovi Pavlovi Rezbár (2017) s ilustráciami Petra Krupu.

Literárna kritička Marta Součková o otcovej tvorbe napísala: Zdôraznila by som neuveriteľne tíšivý pokoj, ktorý z próz vyžaruje. Zdroje tohto pokoja sú aj v bytostnej spätosti človeka s prírodou, ktorá pôsobí harmonicky, a v jeho štýle – na rozdiel od mnohých súčasných autorov sa nesnaží šokovať jazykom, jeho vety sú krátke, úsečné a zároveň metaforicky presné. Hoci niekedy príroda takmer preberá funkciu postavy, Milčákov hrdina s ňou nemá splývať, ak mu práve príroda pomáha objaviť svoju podstatu. Nie teda návrat k prírode, ale k prvopočiatku takmer biblickému.

V sedemdesiatych rokoch sa etabloval ako tvorca rozhlasových hier pre dospelých i mládež a tiež rozprávok pre deti – napísal ich počas života viac ako tridsať. Debutoval hrou pre dospelých Sprievod anjelov (1971), z ďalších spomeňme aspoň hry Mačka (1973) – získal za ňu Hlavnú cenu na III. festivale pôvodnej slovenskej rozhlasovej hry v Piešťanoch a reprezentovala Československý rozhlas na prestížnej medzinárodnej prehliadke rozhlasových hier Prix Italia, Cela (1974), Rodinná fotografia (1994) – za hru získal Hlavnú cenu na XIV. festivale pôvodnej slovenskej rozhlasovej hry v Piešťanoch, Barokové oblaky (2003) a Pokušenie (2010).

Z rozhlasových diel pre deti a mládež si pripomeňme aspoň hry Obrov brat (1974), Hudci (1977), Kavka (1982), Celestínka, ryba a pán Baltazár (1988) – hra získala Hlavnú cenu na XI. festivale pôvodnej slovenskej rozhlasovej hry v Piešťanoch, Vrana Florentánka (1993) – hra získala Hlavnú cenu na XIV. festivale pôvodnej slovenskej rozhlasovej hry v Piešťanoch, Tulák Jonatán (2000) a Zabudnutá skriňa (2008).

Na našťudovaní jeho hier sa podieľali viacerí významní dramaturgovia ako Emília Drugová, Beáta Panáková či Hana Rodová, režiséri ako Elena Bauerová, Imrich Jenča, Vladimír Rusko st., Hana Makovická či Peter Vilhan a herci ako Elo Romančík, Ivan Rajniak, Elo

Roman, Viera Topinková, Eva Krížiková, Leopold Haverl, Emília Vášáryová, Viera Strnisková, Ján Galovič, Michaela Čobejová či Alfréd Swan.

Viacere otcové rozhlasové hry boli odvysielané rozhlasovými stanicami v Českej republike, Chorvátsku, Poľsku, Maďarsku, Slovinsku, Nemecku, Taliansku, Belgicku, Holandsku, Francúzsku, Kanade a aj britskou BBC.

Od začiatku 90-tych rokov sa venoval i tvorbe monologických autorských rozprávok, z viacerých titulov, ktoré napísal pre detského čitateľa, si pripomeňme aspoň knihy Rozprávka o Marianke (1990), Chlapec Lampášik (1996), Zuzanka a pán Odilo (2004), Rozprávkový vláček (2008), Jakub s veľkými ušami (2010), Trinásta komnata (2011), Rozprávka o oslíkovi (2012), Jonatán malý ako omrvinka (2014), Starec, ktorý lietal (2014), Levočské povesti (2017) a napokon knihu básní pre najmenšie deti Cukornička (2022), ktorú, podobne ako viaceré vyššie spomenuté tituly, doplnila výnimočnými ilustráciami jeho krstná dcéra Renáta Milčáková.

Kniha Rozprávkový vláček získala v roku 2010 ocenenie Biely havran a bola zaradená do katalógu Medzinárodnej knižnice pre mládež v Mníchove. Otec bol dvakrát zapísaný na čestnú listinu IBBY (Medzinárodnej únie pre detskú knihu), a to v r. 1998 v Dillí za knihu Chlapec Lampášik a v r. 2012 v Londýne za knihu Jakub s veľkými ušami.

Udalosťou v decembri 1971 bolo uvedenie otcovej prvej divadelnej hry Majster v Mestskom divadle v Levoči. Režijne ju naštudoval jeho brat Jozef a účinkovali v nej Peter Krupa, Viera Slopeková, Ondrej Mertinko, Mária Labajová, Štefan Mráz, Jozefína Ondrejčáková, Štefan a Alexander Péchy, Marcel Gajdoš a Emil Labaj. Po druhý raz hru naštudovalo v réžii Ladislava Péchyho Divadlo na hradbách v roku 1996.

Hra mala byť uvedená aj na profesionálnej scéne v Slovenskom národnom divadle, ale plánovaná realizácia bola na pokyn člena predsedníctva ÚV KSS Ľudovíta Pezlára zrušená s odôvodnením, že hra s náboženskou tematikou na dosky SND nepatrí. Paradoxne, v roku 1983 sa na otca obrátil umelecký šéf súboru činohry SND Juraj Slezáček s návrhom, aby otec pre SND napísal divadelnú hru k 40. výročiu SNP a oslobodenia Československa Sovietskou armádou, ktorá by „duchom zodpovedala veľkej myšlienke týchto historických udalostí a ich svetlému odkazu pre dnešok“. Otec na toto oslovenie nereagoval.

Z ďalších uvedených hier spomeňme Chlieb a soľ pre kohúta Divadelným ochotníckym súborom v Mestskom divadle v Levoči v r. 1976, hry Hudci v Bábkovom divadle v Košiciach (1983), hry Barokové oblaky v bratislavskom divadle AHA (2005) a hry Klietka Divadelným súborom Hviezdoslav v Spišskej Novej Vsi (2007).

Literárna kritička Markéta Andričíková charakterizovala otcov rukopis takto: „Osobitosť poetiky básnika, prozaika a dramatika Jána Milčáka spočíva predovšetkým v úsilí hľadať a nachádzať harmóniu vecí a vzťahov, v jeho schopnosti komunikovať so svojím adresátom prostredníctvom tichého, empatického dialógu. Prináša veľmi sugestívny obraz medziľudských vzťahov, pričom v hlbšom pláne vždy zdôrazňuje také ľudské hodnoty, ako sú láska, súcit, porozumenie, obetovanie sa pre dobro druhého a podobne. Rozprávanie odkrýva neobyčajný a pritom univerzálny a celistvý ľudský svet, kde sa prelína prítomnosť s minulosťou, momentálna skúsenosť so spomienkami, realita so snom, súcit s ľahostajnosťou, láska s odcudzením, život sa dotýka smrti.“

V r. 2001 získal Ján Milčák Cenu združenia rozhlasových tvorcov Radioart za umelecký prínos v oblasti rozhlasovej tvorby. V roku 2007 prebral z rúk Mons. Františka Rábeka cenu Fra Angelica za zásluhy o rozvoj kresťanskej kultúry. V roku 2010 mu Literárny fond, Slovenská sekcia IBBY a Bibiana, medzinárodný dom umenia pre deti udelili cenu Trojuža za výnimočné literárne dielo, ktoré prostredníctvom rozprávkového imaginatívneho príbehu humanizuje ľudský údel. V roku 2005 mu bolo udelené Čestné občianstvo mesta Levoča a v roku 2018 bol ocenený aj Cenou mesta Levoča.

Otec bol rád na svete. Vybral si medicínu a literatúru z rovnakého dôvodu: bol vďaka nim blízko k ľuďom, vedel ich vypočuť, pomôcť im, hojivo vstúpiť do ich života. Mal rád prácu dedinského lekára, aj preto k nám domov často chodievali ľudia so starosťou o zdravie svojich najbližších i cez sviatky alebo uprostred noci. Z detstva si dobre pamätám búchanie na dvere a otca, ktorý sa náhlivo oblieka, berie svoju hneď koženú lekársku tašku a odchádza kamsi do noci.

O mnohom, čo otec citlivo vnímal, sme sa dozvedali až z jeho textov. Jeho imaginácia sa nepochybne sýtila aj zo schopnosti vidieť samozrejmé ako nesamozrejmé. Očarený rozmanitosťou a krehkosťou živých bytostí animálneho a rastlinného sveta ju premietal do svojich textov, ktoré mali od začiatku jedinečný a nezameniteľný rukopis, aký zvykne charakterizovať len skutočných majstrov.

Otec mal našu mamu Adelu, bez nej by nebol. Priviedol si ju z Gemera do Levoče, lebo pre neho nebolo krajšieho miesta ako Spiš. A mama sa po celý život vedela neviditeľne starať o to, aby otec mohol pracovať a písať.

Otec mal synov Mariána a Petra, ktorých neúnavne a obetavo podporoval vo všetkom užitočnom a dobrom, o čo sa usilovali. Odmalička im čítal svoje práce a viedol k zázračnej schopnosti písať texty, ktoré znamenajú viac, než vypovedajú. Pre nich i pre celú svoju rodinu bol vždy k dispozícii, vždy na mieste, kde ho vedeli nájsť, keď to potrebovali.

Otec bol frajer. Keď jeho hry v 70-tych rokoch zaznamenali úspech aj v zahraničí, za zarobené peniaze kúpil nový model auta Renault 16, v ktorom som sa s ním, vtedy chlapec, cítil ako v pretekárskom aute.

Otec mal svoju záhradu, ktorá bola pre neho kúskom zachovaného Raja.

Vzdialenejší svet prichádzal k otcovi najmä prostredníctvom rádiových vln. V živote mal azda 100 tranzistorov, malých rádií na baterky, ktorých hlavnou výhodou bolo, že si ich mohol nosiť so sebou, kamkoľvek sa pohol. Okrem staníc Rádio Slovensko a Devín si z neskorších večerných hodín veľmi dobre pamätám opakujúcu sa zvučku rádia Hlas Ameriky, ktoré bolo v čase neslobody oknom do iného sveta.

A pripomínam si aj povinnosť mlčať o tom na verejnosti a mlčať i o tom, že sa mama s otcom v 70-tych a 80-tych rokoch aktívne zúčastňovali na stretnutiach komunity ľudí tvoriacich v Levoči tajnú cirkev, ktorá pod vedením Mons. Jozefa Jaraba šírila nielen vieru, ale aj myšlienky slobody a demokracie. V čase po revolúcii potom otec s mamou intenzívne spolupracovali s Rehoľou minoritov v Levoči.

Otec mal rád ľudí, čo sa prejavovalo aj v jeho skutkoch, a preto verím, že si ho budú pamätať najmä ako empatického, láskavého, zdvorilého, dôstojného a dobrého človeka.

Otec bol rád na svete. Bolo radosťou mať takého otca.

Erik Jakub Groch mi pri prejavovaní sústrasti povedal: „Prví kresťania by na hrob napísali: Ján žije.“

Ján žije!“

Syn Peter

ROZHOVOR TÝŽDŇA - Dr. h. c. prof. PhDr. Marcela GBÚROVÁ, CSc., o živote s vedou o politike

📅 30. 7. 2024, 10:58, Zdroj: snn.sk , Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: UPJŠ

Dosah: 464 GRP: 0,01 OTS: 0,00 AVE: 101 EUR

K vysokým politickým ambíciám patrí aj patričné politologické vzdelanie

Profesorka na Katedre politológie FF **UPJŠ** v Košiciach, inaugurovaná v odbore teória politiky. Vo výskumnej a v publikačnej činnosti sa orientuje na otázky národnej a občianskej identity, na problematiku ľudských a občianskych práv, na politický systém Slovenskej republiky, na teóriu demokracie a na dejiny slovenského politického myslenia. Bola poslankyňou NR SR, dlhoročnou členkou Akreditačnej komisie, poradného orgánu vlády SR, členkou viacerých vedeckých orgánov vrátane redakčných rád domácich a zahraničných vedeckých časopisov.

Viem, že máš rodinné korene v Gemeri a v rodinnej genealógii zaznačeného aj človeka, ktorý bol v centre všetkého dôležitého, čo sa v národnom pohybe dialo v štyridsiatych rokoch 19. storočia – štúrovského romantického literáta Samuela Tomášika, autorsky najčastejšie spájaného s burcujúcou hymnickou piesňou Hej, Slováci!, ale aj historika a politika, spoluzakladateľa prvého slovenského gymnázia v Revúcej mestečka, kde si žila a robila prvé školské kroky. Vidí sa mi, že aj na teba možno preniesť časť tohto inšpirujúceho intelektuálneho príbuzenského dedičstva.

Tomášik sa narodil i pôsobil v Jelšavskej (Gemerskej) Teplici. Ja pochádzam z podhorskej gemerskej dediny Čierna Lehota, odkiaľ pochádzal Tomášikov otec evanjelický farár Pavol Tomášik. Tento kraj dal Slovensku naozaj mnoho významných osobností umenia, kultúry aj politiky. V rokoch detstva a školských čias som si osvojila rady a svet sociálnej spravodlivosti od deda a otca. Revúca, v ktorej sme niekoľko rokov žili, ma priťahla ľubozvučnou slovenčinou a historickými stopami slovenského školstva. V Rožňave, mestečku sídliacom na slovensko-maďarskom etnickom pomedzí, kde som absolvovala strednú všeobecnovzdelávaciu školu, som sa naučila rozumieť ľuďom na etnicko-kultúrnej hranici. Pochopila som, že v tomto prostredí sa dá slušne žiť len vtedy, keď sa otvorí priestor medzikultúrnej citlivosti a tolerancii a keď sa v ňom dbá na kvalitu sociálneho života.

Vysokú školu si absolvovala vo vysokoškolskom centre Šariša – v Prešove. Kedysi ho práve pre kvalitu školských vzdelávacích možností a podmienok dokonca označovali ako Atény nad Torysou. Čo rozhodlo o tvojej voľbe študovať práve tu?

Vedela som o silnej tradícii humanitného, zvlášť filozofického vzdelávania v tomto meste. Dozvedela som sa aj to, že na pracoviskách, kde sa študujú odbory filozofie a histórie, ktoré som chcela študovať, majú skvelých učiteľov. Presvedčila som sa, že kvalita vzdelávania na nich bola naozaj vysoká. Dostala som nielen kurz filozofovania na tému Ján Bayer a Izák Caban a „Prešovská škola“ novovekej filozofie, ale aj kurz moderného a inovatívneho premýšľania o človeku a svete od mojich skvelých učiteľov filozofie manželov Teodora a Viery Hudečkovcov a Pavla Tholta, ktorý vedel prepájať filozofické myslenie s prírodovedným. Z histórie ma zaujal netradičným pohľadom na dejiny Rakúsko-Uhorska Ladislav Tajták...

Po skončení vysokoškolského štúdia sa tvoje ďalšie profesijné napredovanie odvíjalo v Spoločenskovednom ústave SAV v Košiciach a potom už len na akademických vysokoškolských pracoviskách v Prešove a Košiciach. Môžeš bližšie priblížiť túto etapu svojho života?

V Spoločenskovednom ústave SAV v Košiciach som pracovala v oddelení histórie. Tu som si osvojila základy vedeckej práce a interdisciplinárnu metódu výskumu. Nosnou témou ústavného výskumného projektu bola národnostná problematika. Zaujala ma, začala som ju študovať a súčasne z nej publikovať svoje prvé časopisecké príspevky. Keďže mojou ambíciou bolo nielen vedecky pracovať, ale aj vzdelávať študentov, rozhodla som sa prijať miesto v Spoločenskom ústave, ktorý mal sídlo na Filozofickej fakulte **UPJŠ** v Prešove. V roku 1992 sa ústav aj mojou zásluhou postupne pretransformoval na Katedru politológie. Zriadila som na nej konferenčný projekt Prešovské politologické dni, prostredníctvom ktorého sme sa pokúsili zjednocovať predstavy slovenskej politologickej komunity o obsahovej náplni štúdia politológie, o inštitucionálnom ukotvení odboru politológia vo vysokoškolskom prostredí, ale najmä o poslaní tohto odboru vo verejnom živote. Projekt je dodnes aktívny, stal sa platformou na výmenu názorov na aktuálne témy slovenskej politiky. Po zriadení Filozofickej fakulty na **UPJŠ** v Košiciach som prešla s viacerými kolegami na túto fakultu, kde sme sformovali druhé politologické pracovisko na východe Slovenska. V súčasnosti má Katedra politológie všetky tri stupne štúdia vrátane habilitačného a inauguračného konania. Na pracovisku som iniciovala projekt Košické politologické dialógy, ktorý je dnes medzinárodnou bázou stretávania domácich a zahraničných politológov s cieľom vymieňať si poznatky a názory na spôsoby aktívnej participácie na rozvoji občianskej spoločnosti.

Pre intelektovú elitu generácie päťdesiatych rokov takmer v zenite odborného rastu a pôsobenia bol rok 1989 výrazným medzníkom. Ako si sa vyrovnávala s politickými udalosťami na Slovensku po spoločenskej zmene a ako ňa hodnotovo posunuli v tvojom ďalšom politickom a profesijnom živote?

Cítila som, že ide o veľkú zmenu v myslení o politike, ale aj v myslení o tom, ako zlepšiť náš osobný a spoločenský život. Túžila som po zmene dovtedajšej politiky a chcela som byť súčasťou tejto zmeny. Preto som začala hľadať takú politicko-stranícku platformu, ktorá by mi pomohla naplniť moje predstavy o dobre spravovanej spoločnosti. Zaujal ma národný a sociálny program, ale aj odvážne politické vízie predsedu Hnutia za demokratické Slovensko. Po voľbách v roku 1992 som sa ako poslankyňa tejto strany ocitla v slovenskom parlamente. Som hrdá na to, že som hlasovala za vznik Slovenskej republiky. Okrem tohto dobrého pocitu z poslaneckej politiky som

zistila, že do parlamentných lavíc som si priniesla iba učebnicové poznatky o parlamentnej politike. Ocitla som sa v spoločnosti ľudí s rozličným stupňom politického vedomia. Niektorí vnímali výkon svojej politickej činnosti insitne, iní si mylili politiku s politikárčením a ďalší si zdĺhavo a komplikovane hľadali svoju stranicko-politickú identitu. Poznala som aj takých, ktorí si politiku spájali len s pragmaticko-materiálnymi a mocensko-politickými cieľmi. Zistila som, že v tomto politickom prostredí je veľmi sťažovaný priestor na výkon politiky ako služby občanom, ktorá predpokladá dosiahnutie želateľného stupňa modernosti vnútrostraníckej a nadstraníckej politiky. Podobný pocit som mala aj v ďalšom pokračovaní môjho parlamentného politického života, keď som obhajovala hodnotové priority politickej koalície Spoločná voľba, ktorú vytvorili v roku 1994 štyri politické strany ľavicovej orientácie: Strana demokratickej ľavice, Sociálnodemokratická strana Slovenska, v ktorej som bola podpredsedníčka, Strana zelených na Slovensku a Hnutie poľnohospodárov Slovenskej republiky. Mala som predstavu, a tá ma neopúšťa doteraz, že politické subjekty, ktoré chcú byť súčasťou tejto modernosti, musia v prvom rade nastaviť vysoké mravné a profesionálne kritériá na úrovni personálnej politiky a vytvoriť primeraný priestor na komunikáciu s verejným sektorom a s odbornou komunitou na univerzitách a vedeckých inštitúciách doma a v zahraničí. Dodnes som presvedčená, že tento prístup je podmienkou získavania dôveryhodnosti politikov vo verejnom priestore. Pobyt vo vrcholovej politike nemal iba negatíva. Spoznala som mnoho inteligentných, slušných a čestných politikov, s ktorými som udržiavala kontakty niekoľko ďalších rokov. Okrem toho vďaka pracovným pobytom na parlamentnej pôde v USA, vo Švédsku, v Portugalsku, v Taliansku a vo Francúzsku som získala pomerne dobrý prehľad o práci poslancov vo vyspelých západných demokraciách.

Vďaka schopnosti prepájať politickú činnosť s profesionálnou erudiáciou si pôsobila vo významných inštitúciách v Rade vlády pre národnosť a v Správnej rade Slovenského národného strediska pre ľudské práva, do ktorej ňu vymenoval prezident republiky pán Ivan Gašparovič. V akých ďalších inštitúciách si pracovala?

Okrem Kurikulárnej rady Ministerstva školstva SR by som ešte spomenula Akreditačnú komisiu, ktorá bola poradným orgánom vlády SR. Pracovala som v nej trinásť rokov, pričom som pomáhala našim univerzitám dbať na kvalitu vzdelávania v spoločensko-behaviorálnych a humanitných odboroch.

Zaznelo, že si formovala katedry politológie na univerzitách v oboch krajských mestách na východe republiky. Ako si pritom využila skúsenosti političky?

Politická prax mi poskytla mnoho tém politologického charakteru, nad ktorými sa zamýšľam dodnes. Po roku 1990 som sa sústredila na teoretické a prakticko-politické otázky medzietnickej komunikácie v postkomunistickom spoločensko-politickom priestore, ktorých analýza vyšla v mojej knižnej práci Medzi identitou a integritou. Význam tejto práce oceňujú najmä bádatelia z politologickej a sociologickej odbornej verejnosti, ktorí sa zaoberajú históriou a súčasnými komplikovanými etnicko-vývojovými procesmi v postkomunistických spoločnostiach v strednej a vo východnej Európe. V ďalších rokoch som rozšírila svoj odborný záber na otázky transformačného procesu slovenskej spoločnosti po roku 1990, na problematiku demokracie a jej deficitov, na témy ľudských a občianskych práv, na dejiny slovenského politického myslenia a na aktuálne témy politického života v Slovenskej republike a Európskej únii. Z uvedenej problematiky mi vyšli viaceré štúdie v indexovaných časopisoch a knižné monografické práce – Na ceste k politike štandardu (2000), Dotyky s politikou (2002), Politika v jazyku, jazyk v politike (2009), Idea liberalizmu v európskom a slovenskom politickom myslení (v spoluautorstve 2014), Štefan Launer (1821 – 1851) kritik Štúrovej jazykovej modernizácie, vizionár budúcnosti Slovanstva v Európe (2019).

Ktoej zo spomenutých výskumných tém venuješ najviac pozornosti a prečo?

Teší ma, že som otvorila v slovenskej politologickej obci výskumne takmer nedotknutú tému dejín slovenského politického myslenia. Vo viacerých štúdiách a v spomínaných knihách Dotyky s politikou a Idea liberalizmu v európskom a slovenskom politickom myslení som analyzovala prenikanie konzervatívnej, sociálnodemokratickej a liberálnej idey do slovenského verejného a politického života v 19. storočí a na začiatku 20. storočia. Osobitne ma zaujímal proces formovania slovenského národa od etapy jeho etnickej sebarealizácie prostredníctvom vyššieho – slovanského celku, to značí od obdobia, v ktorom pôsobila generácia „Všeslávie“, cez štúrovskú generáciu k jeho utvoreniu ako samostatného dejinotvorného subjektu po štátnopolitické zabezpečenie slovenskej národnej existencie v roku 1918. O tom je moja vysokoškolská učebnica Politické myslenie slovenských národovcov v 19. storočí (vybrané osobnosti), ktorá prináša osobnostný rozmer uvedenej problematiky. Na ňom totiž najlepšie vidieť podiel jednotlivých slovenských národovcov, najmä Pavla Jozefa Šafárika, Jána Kollára, Ľudovíta Štúra, Jozefa Miloslava Hurbana, Štefana Launera, Michala Miloslava Hodžu, Sama Bohdana Hroboňa, Petra Kellnera-Hostinského, Pavla Hečka, Jána Palárika, Ondreja Lanštiaka a Jonáša Záborského, na otváraní a riešení problémov naciologického charakteru. Môj záujem o národno-emancipačné dejiny slovenského národa vyústil do monografie Politika v jazyku a jazyk v politike, v ktorej som ukázala cestu politických zápasov o presadenie a akceptáciu slovenského jazykového zákonodarstva.

Predpokladám, že obdobie tvojho pôsobenia v reálnom politickom živote bolo aj začiatkom hľadania odpovede na otázku, kto a ako by mal riadiť veci verejné?

Je to tak. Uvedenou otázkou sa začalo obdobie môjho politologického života či presnejšie života s vedou o politike. Na začiatku mojich vnútorných dialógov o dobre spravovanej modernej spoločnosti stálo desatoro podrobne zdôvodnených spôsobov uskutočňovania demokracie od svetovo uznávaného amerického profesora politológie Róberta Alana Dahla. Imponoval mi najmä jeho názor, že moc v demokracii by mala byť rozptýlená, aby sa zabránilo jej koncentrovaniu v rukách jednej politickej elity. Podobne ako pred ním iní myslitelia o politike, najmä Thomas Hobes, John Lock a Alexis de Tocquele, poukázali na centrálny problém demokracie, a tým je

efektívnosť a kvalita daného politického systému. Pri pohľade na úroveň ponovembrového slovenského politického systému som sa často dahlovsky pýtala: Vytvára tento systém občiansky vitálnu verejnosť? Dostatočne využíva základné nástroje priamej demokracie? Realizuje sa konsenzus medzi straníckymi záujmami a záujmami voličov? Potiera partokratický charakter vládnutia? Zvyšuje kvalitu života a odstraňuje priepastné sociálne nerovnosti obyvateľstva? Posilňuje úroveň politickej kultúry? Znižuje korupčné a klientelistické správanie medzi politickými elitami a záujmovými ekonomickými skupinami? Vytvára podmienky na transparentný privatizačný proces a verejné obstarávanie? Odpovede na tieto otázky by mali hľadať nielen politici, ale aj odborná politologická verejnosť. Problém vidím v tom, že slovenskí politici často problematizujú politologické vzdelanie. Nepovažujú za dôležité poznať podstatu teoretických konceptov slušnej politiky. V tomto smere by si mohli zobrať príklad zo zahraničia, napríklad z Francúzska, kde platí nepísaná prax, že k vysokým politickým ambíciám patrí aj politologické vzdelanie na prestížnych univerzitách vrátane svetovo známeho Parížskeho Inštitútu politických vied, ktorý absolvovali viacerí významní politici a teoretici politiky – československý prezident Edvard Beneš, bývalý generálny tajomník OSN Butrus Butrus-Ghálí, svetovo známy politológ českého pôvodu Jacques Rupnik a iní.

Akú úlohu by mala v rozvoji demokracie zohrávať slovenská politologická komunita?

Prioritne by mala vytvárať projekty participatívnej demokracie zacielené na zvyšovanie miery kritickej občianskej vnímavosti vo verejnej sfére, v práci občianskych hnutí, ale aj v školskom prostredí. Som presvedčená, že najmä výchova a vzdelávanie mladých ľudí k demokratickým zručnostiam, zvlášť k aktívnemu občianstvu, má ďalekosiahly význam. Žijeme v dobe, v ktorej nie je núdza o politický, mediálny, marketingový a reklamný typ sofistikovaných manipulácií, špeciálne cielených na hodnotovo a postojovo nevyprofilovaných mladých ľudí. Nazdávam sa, že politológovia môžu v tomto manipulatívnom prostredí zohrať úlohu strážcov a obhajcov hodnôt demokracie a odborne zdatných diskutérov v témach, ktoré sa týkajú skvalitňovania nášho politického a občianskeho života.

Myslím si, že si tvoj doterajší život je plný pozitívneho nadosobného aktivizmu. Azda je čas myslieť trochu aj na seba, alebo sa mýlim?

Nie, nemýliš sa. Mám veľké resty, ktoré sa týkajú mojich najbližších, mojich obľúbených románopiscov, mojich divadelných hrdinov, mojich poľných kvetov... Verím, že pociťia môj úprimný vzťah k nim.

Zhovárал sa Emil SEMANCO Foto: autor